

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

27.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
PRAESERVANDIS
ARTIFICVM
ET
OPIFICVM
MORBIS,

QVAM
SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
PRO-RECTORE MAGNIFICO
DOMINO

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO,
SERENISS. AC POTENT. BORVSS. REG. CONSILIAR. INTIMO,
S. R. I. NOBILI, MEDIC. ET PHYS. PROF. PVBL ORDIN. IMPERIAL. ACAD.
NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE ET FACVLTAT. ME-
DICAE H. T. DECANO,

AD D. NOVEMBR. A. S. R. MDCCXLV.

H. L. Q. C.

PRO GRADV DOCTORIS

PVBLIGO AC PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET
IOHANNES WILHELMVS TRALLES,
HIRSCHBERGA - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELI, ACAD. TYPOGR.

5

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
PRAESERVANDIS
ARTIFICVM ET OPIFICVM
MORBIS.

PROOEMIUM.

Sanitatem si cogitamus, princeps hujus vitæ bonum cogitamus. Quemadmodum vero sanitatis definitio, censu medico, Medicis omni tempore cruces fixit, eam, quoad potuerunt, definiendo, quod sit systema, coordinatio, oeconomia talium motuum, qui involvunt liberum, constans, & cum oblectamento quodam conjunctum exercitium omnium actionum corporis,

poris, naturalium nempe, vitalium & animalium: Ita ad sensum bonum est huius vitæ exoptatissimum, desideratissimum. Vel ex hoc jamjam artis medicæ majestas & dignitas dimetienda venit, civium in Republica vitam & sanitatem conservando, & posteriori læsa & amissa, redintegrando. Non vacat, sub censum hic vocare, quam inimicum civium bono consilium Roma quondam inierit, SCto artem medicam per aliquod tempus damnans; sed dignius eadem postmodum Medicinæ statuit pretium. Cum itaque Medicina optime de civium bono in Republica mereat, certe! liquido inde constat, quod Medico in sanitate, & præservanda, & restituenda, non rei, quam communicat, sed operæ, quam locat, pretium solvatur, vel, *SENECA* docente, *mercedem non meriti, sed occupationis suæ ferat*. Hincque itidem palam est, doctrinam medicam, in qua cardo huius rei vertit, edifferente *ULPIANO*, pretio nummario æstimari non posse. Media præterea huius conservan-
di

di boni tam simplicissima natura constituit, ut cujusvis genio accommodata sint, & esse possint. Sed prohi dolor! quam misera mortalium conditio. Nullam fere sanitatis tuendæ habent rationem; vident medentium imperia; contra seipsos bella gerunt; in propria grassantur intestina, imo ingeniosi sæpe in sua fata. Et sic in secunda valetudine adversæ perdunt præsidia, teste CELSO; sic corrumpunt summa hæc naturæ beneficia, & ut sint contraria, efficiunt. Accedit, quod pro varia vitæ generis, artificiorum, opificiorumque ratione morbi quidam vix ac ne vix quidem evitabiles esse deprehendantur. Cum vero Medici consiliis suis æque ac auxiliis civium salutem hac ex parte, quantum per artem licet, prospicere possint, hinc dignam judicavi hancce materiam, quam pro Themate inaugurali, in specimen perfectum academicorum, seligerem. Faxit Summus & Clementissimus hujus summi beneficii, sanitatis, auctor, stator & vindex, ut omnia eveniant feliciter!

§. I.

De *præservandis artificum & opificum morbis* nunc acturus, bene omnino novi, quod accuratæ methodi leges postulent, *causarum præmissere scrutinium*; præcipue cum ne quidem Medicinæ sacris adhuc operantes lateat, quod penitior *causarum*, morbos progignentium, cognitio artem divinam inter alia non tantum reddat scientificam, sed & in prioribus seculis jamjam percrebuerit Medicorum vox: quod Medicus ad morbum sanandum sufficiat tantum, quantum ad cognoscendas causas sufficecit, conf. CELSUS. Præterea facilius est, morbos præcavere, nocitura disuadere, quam iisdem tollendis sufficere.

§. II.

Hocce *causarum scrutinium* *duos* aperit *fontes*, ex quibus *opificum & artificum morbi* scaturiunt; nimirum *causæ hæ sunt vel physico-morales, vel physico-medice*. Quod ad *causas physico-morales* attinet, certe!

certe! dolenda sunt illorum fata, quod furiis diversorum morborum sese exponant, a quibus tamen ob laboriosam vitam, ceu optimam, quæve secura morbos ridet, immunes vivere possint. Et ex subsequenti causarum evolutione patebit insimul, quod multi artificum & opificum morbi tantum sint mala vitæ laboriosæ adventitia, ipsique sint malorum suorum artifices & opifices.

§. III.

In censum causarum physico-moralium venit *diata satis enormiter neglecta*. Cum enim facile sibi persuadeant ac persuaderi sinant, quod omnis generis cibos, siue fumo induratos, siue aëre siccatos, & alios coctioni refractarios ferre bene possint, hinc largiter eosdem ingurgitant, genio, si fert interdum occasio, nimium quantum indulgent, & sic viribus nimium fisi, valetudinem sæpe ruinofam reddunt. Quam sæpe etiam fit, ut ex immodico cucumerum, in olusculum paratorum, usu male habeant, & febres intermittentes, aliosve exinde nascentes morbos accersant.

§. IV.

Inter hæc causas deinde recensetur illa *incon- dita vivendi ratio*, hujus census hominibus satis familiaris, si tempore nundinarum, diebus festis, aliisve occasionibus bacchanalia vivunt, perpotando & totum fictile promte hauriendo, & ingurgitando in se cerevisiam spiritusque ardentis; accedit, quod interdum saltationibus immodicis incalescant, & in corpus calefactum & sudore diffluens ejusmo-
di

8 DE RÆSERVANDIS ARTIFICUM

di potus pleno hauſtu ingurgitent, hinc fieri aliter haud poteſt, quin ejusmodi græculi variis corripiantur morbis.

§. V.

Hiſce cauſſis adnumerari adhuc licet *perversas morborum, quibus corripiuntur, curationes*. Sicenim cœco & temerario auſu in perversum & præpoſterum domesticorum ſic dictorum remediorum uſum involant; conf. Illuſtr. b. m. STAHLII *Diff. de cauſis præcipuis effectuum tragicorum in medicina*, & Illuſtr. HOFFMANNI *Diff. de noxiis ex remediis domeſticis*; aut male ſibi vident, committendo ſeſe præpoſteris empiricorum, agyrtarum, medicaſtrorum, aut aliorum Aceſiarum curationibus, ſimul vero tanti pœnitere emunt, ut morbi ipſorum vel longius excurrant, vel ſanabiles tandem inſanabiles & chronici reddantur.

§. VI.

Symbolam ſuam porro conferunt, quæ vel *culpa*, vel *fortuiſo* accidunt, v. g. ſi caninæ contentionis certaminibus vacantes, iectus & ſæpe ſat graves patiuntur, aut vulnera excipiunt, ab alto delabuntur, aut ab equis, aliisque animalibus, vel morſu, vel iectu plagæ ipſis inſiguntur, aut instrumentis ſuis mechanicis, aut onerum vel elevationibus, vel geſtationibus, damna ſibi inferunt. Et ſic ſic, ut valetudinarii ſæpe evadant; vel ſi etiam ob ætatis favorem, hæc vel illa læſio non adeo exquisitè & ſenſibiliter ſeſe manifeſtet, tamen procedente ætate,
&

& ingruente senio ferius ocysus mala inde nascentia perferunt.

§. VII.

Sed mitto caussarum moralium recensionem, ad *physicarum caussarum scrutinium*, illarumque *physico-medici disquisitionem* progressurus, quippe quæ inter primaria harum pagellarum objecta locum invenit.

§. VIII.

Et proh dolor! opificia quædam & certæ morborum species in tam arcto confinio posita observantur, ut ægre sibi ab illorum invasione eavere possint opifices; quare RAMAZZINI in Tr. doctissimo æque ac utilissimo, *de morbis artificum & opificum*, dicit, quod *ex quibusdam artibus, non exigua mole suis artíficibus interdum proficiscantur.*

§. IX.

Commode autem, exemplum præbente laudato RAMAZZINI, Tr. allegato, sub duas referri possunt classes: Primam harum caussarum classem constituit *noxia materialium, quarum frequens opifici usus est, indoles & conditio*: alteram constituunt *status & positus corporis*, quo ad operationes suas mechanicas se componunt, aut *cetera membrorum configuratio*, quibus frequenter utuntur. Noxæ exinde nascentes infra suis locis clarius patebunt.

§. X.

Prævisis breviter caussis, pedem moveo ad ipsos morbos. Initium faciant *metallorum fessores*. Primas inter metallicolarum morbos tenet terriculamentum
B illud,

IO DE PRÆSERVANDIS ARTIFICUM

illud, pulmonum edax monstrum, *phthisis*. Misera in antiquis temporibus apud Romanos illorum erat conditio : Sic enim inter pœnas corporis afflictivas refertur *damnatio in metallum*, l. *ous damnum* §. 8. & 6. l. *sunt quidam*. 17. in pr. l. 28. in pr. in *metallum*. 36. ff. de pen. l. *si in metallum*. 3. ff. de his, quæ pro non scriptis. l. in *metallum*. 12. ff. de jur. fisci. l. 1. §. ult. ff. de bonor. poss. contra *tabul*. Sic v. g. communiter tradunt DD. quod pœna falsi in persona vili sit *damnatio in metallum*. Et poculum abortionis præbens, morte non sequuta, in *metallum* damnatur, prout est *Text.* ad litteram in l. *si quis aliquid* §. *qui abortiatis*, & ibi gl. ff. de pen. conf. FARINAC. *Prax. Crim. P. V. Qu. CXXII. p. 211*. Sic fures piscium, ob piscium furtum relegati, & contra præstitam Urphedam revertentes, & crimen reiterantes, in *metallum* condemnantur, vid. CARPZOVIVS *Pr. Crim. P. II. Quæst. LXXXIV. n. 89. p. 251*. Taceo plura. Et quid mirum? quod inprimis pulmones patiantur. Certe! vapores illi metallici, quos spirant cavernæ metallicæ, cum sint arsenicalis, mercurialis, sulphureæ prosapiæ, sub reciprocantibus in- & exspirationis motibus, intra nobilissimi hujus visceris recessus excepti, non otiosi illic commorantur, sed noxias suas qualitates eidem adfricant, fluidum animale conspurcando, & pulmonum functiones lædendo. Citius autem hoc morbo tentantur, si pueri minerarum, e tractibus suis & venis decerptarum, contusionibus destinantur, ubi pulveres sub contusione illarum exsurgentes, ceu volatile virus, ingerunt, hinc fit, ut præcipitata

pitata morte fungantur? Sed quid medelæ? Laudabiles quidem operas omni tempore posuere Medici, qua prophylaxi, qua medendi methodo missellis hisce subveniendum. Varia etiam prostant hujus argumenti scripta, quorum mentionem facit RAMAZZINI *Tr. cit.* quo spectat biga *Dissert.* Excellent. Dn. D. ALBERTI, *de aëre fodinarum metallicarum noxiæ, & de præservandis metallicolarum morbis.* Pœniteatne Medicos consilii, cum metallicolas obsequii pœniteat? Etenim vix non omnes medentium spernunt consilia, præsertim quæ prophylaxin respiciunt, illorum molestiam prævertentes. Præterea omnia irrita sunt ferme, quamdiu causæ occasionales non removentur, quod vero idem est, ac ea præripere, quæ in tutelam ipsis sunt necessaria. Eadem paulatina pulmonum & corporis consumptione, die *Hüttenfasse* vocari sueta, pereunt fusores, qui in ustrina igne fusorio metalla, a lotoribus depurata, urgent & liquant.

§. XI.

Venaticam qui exercent homines, in vita satis mobili constituti sunt. Plura præter laborem reportant; venantur & sanitatis commoda in consequendis feris, de quibus eleganter CICERO *de Finib. 2. cap. 8.* dicit, quod *venatione vitentur cruditates.* Optimum præservandorum morborum & gravium & chronicorum præsidium venandi studium est, ob motum corporis huic arti socium. Et qui aliter fieri potest? *Labor in venatu, cursus, sudor, fames, sitis, &c.* CICERO *Tuscul. c. 34.* Sed dolendum, quod

sæpe capturam ferarum cum captura morborum commutare necesse habeant. Quam multum se frangant laboribus, vid. subinde in Generosi Dn. de FLEMMING vollkommenen Jäger. Quam multæ illorum corpora vigilatæ noctes attenuant! modo ambulant, modo ex cursura anhelitum ducunt, modo saltuatim currunt; modo *pernoctant in nive*, modo *in montibus uri se patiuntur*, CICERO *Tuscul. 2. c. 17.* modo in bannis ferinis & alibi hiemem sustinent, frigoribusque horrent, interdum etiam eos Stentore clamosiores esse oportet, & id genus alia. Et cum per artis rationem laborum nesciant inducias, omnibus anni temporibus venandi studio intenti, hinc æstivis mensibus febribus sæpe ardentibus uruntur, cholera, dysenteriis infestantur, cum biliosus humor aëre atmosphærico fervente exardescat; e contrario, quando brumæ est, & canus horridusque riget December, mediis aquilonibus, febribus pnevmonicis, ut pleurisi, peripnevmonia, item orthopnœa, dyspnœa corripuntur; immo herniosi interdum a lapsu, saltibus, aut motibus incongruis, inconditis, in feris consecrandis fiunt; aut externas patiuntur læsiones a morsu, ictu, scissu animalium, aut bombardis, cultris venatoriis, aut aliis instrumentis venatoriis vim sibi inferunt. Venatorum morbis medendi methodus huc redit: Ex sententia RAMAZZINI heroicis remediis, v. g. repetitis Venæsectionibus, catharticis, non sunt tractandi. Licet enim de robore interdum nati esse videantur, tamen ob laborum tolerantiam non tam pravitate humo-

humorum laborant, quam potius viribus debiles respiciendi sunt. Hinc in morbis acutis magis illis accommodæ sunt diaphoreses, dum sudore corpore sæpe obrigui, in diaphoresin postmodum propiores evadunt. Si vero acutus morbus transitum in malum aliquod chronicum fecerit, optimum recuperandæ salutis præsidium sit venandi studium, ut unde salutem amiserant, eam feliciter redimant; Conf. etiam RAMAZZINI *Tr. cit. cap. XI. p. 397.*

§. XII.

Nefas esset, si magis mutus quam piscis essem, silentio prætereundo illud operum genus, *piscarum* nempe, ad quam sanctissimus Servator respexit, *ut ab illa in Apostolos sumeret*, TERTULLIANUS *adv. Marc. 4. cap. 9.* quare HIERONYMUS in *Pf. XIX* dicit: *Non invenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores invenimus sanctos.* Sed hoc nihil impedit, quo minus ob durum vitæ genus vario modo ægrotandi periculum incurrant. Frigidissimorum ventorum vi & adflatu agitantur; hiemem frigoribus & imbribus maxime infestam perferunt, & juxta STATIUM,

- - - - - *celicum torrensisimus axis*
incumbit terris,

torrentur; inordinatam vitam eos agere oportet; dum enim alii a labore diurno languidi ad suum larem familiarem redeunt, hi in naviculis suis, capiendis piscibus intenti, totam vigiles transigunt noctem; præterea illorum vestes nubibus assiduis, pluvioque madescunt ab austro; sæpe ad inguina

B 3

usque

14 DE PRÆSERVANDIS ARTIFICUM

usque in aquam frigidam se dimitunt, ibique diu commorantes, manuum ministerio sub aqua pisciflua utuntur. Et sic ob allegatas rationes acutarum insultus experiuntur, pectorisque afflictionibus sæpe obnoxii sunt, ut pleurisi, peripnevmonia, dyspnœa, tussibus. Et cum ichthyophagi evadere non raro cogantur, piscatu non probo & electili vitam colunt, sed iis piscibus vescuntur, qui vulgi solatium sunt, hincque sæpe cachecticum præ se ferunt adspectum. Cum porro in locis humidis vitam degant, & paludicolæ sint, hinc ulcera in cruribus gerunt, quæ difficulter consolidantur. Circa talia autem ulcera RAMAZZINI hanc notat differentiam, quod ulcera piscatorum, qui in locis palustribus pisces venarentur, mali moris sint, & facile in gangrænam transeant, contra vero eorum, qui in aquis maritimis capiendis piscibus operam dant, magis sicca & squalida sint. Ad posteriorum ulcera sananda HIPPOCRATES *libr. de humidorum usu, n. 7.* commendat aquæ marinæ fomentum: Cum enim illorum ulcera prædura ac sicca sint, hinc aqua marina, leni sua sepsi, modicum humorum adfluxum excitat, qui ad persananda ulcera admodum necessarius est, secundum chirurgica principia. E contrario priorum ulceribus sordidis commodant siccantia, quæ tamen morificatione non lædunt. Tandem & hoc monendum adhuc est, quod piscatorum maritimorum brachia sæpe stupor quidam teneat, a pisce illo, qui *Torpedo* vocatur, inductus, qui nimia frigiditate sua, si quando in lina piscatoria

ria capiatur, mediante contactu physico, tali torpore piscatorum brachia adficit.

§. XIII.

Opificium, quod ex *argilla* opera format, motus quidem non expers est; figuli enim rotam suam figuralem volvendo, terram figuralem parando, depensendo, saturnum ustum & calcinatum molendo, asseres, quibus opera figlina imponunt, humeris sustinendo, attollendo, & quæ sunt alia, membra duro labore frangunt: sordidum tamen ministerium est, variis modis sanitatis custodiæ impatiens. Dum enim saturnum ustum & calcinatum, *Lithargyrium* dictum, molunt, illoque opera sua figlina incrustant ac pingunt, fit, ut virulentas ipsius partes ore naribusque insufflent. Ex analysi chymica constat, quod saturnus spiritum acidum, acerrimum & penetrantissimum in sinu suo recondat. *Mirum non est*, inquit RAMAZZINI, *loc. cit. si saturnus a mola lapidea ita contritus, licet frigida natura, in torrores suos sic incandescat, dum figulos tam dira labe aspergit, in sanguinem ac spiritus torporem invehendo, ac illorum manibus crucem figendo.* Deinde ipsa terra argillacea, & exinde parata fictilia, quæ in officinis suis calefactis reponunt, ut exsiccando illa prædurent, tam tetrum spirant odorem, ut inde male habeant. Sic morbus valde ipsis familiaris est *tremor manuum*; postmodum *affectionibus colicis, paralyticeis*, aut ipsa *paralyse* corripiuntur, veterinosi, edentuli, cachectici sunt, semper valetudinarii, & diu signa luridi, cadaverosi aspectus circumferunt; præterea, præsertim

tim ii, qui ad rotam tornatilem sedent, vasa confingendo, vertigine interdum adfiguntur, & pedes nimium delassando, dolore ischiadico divexantur. Non infrequens ipsis etiam est Phthisis, qua tandem corripuntur figuli, & quidem hanc ob rationem: Quando vasa figlina in fornace excocta, ex eo satis adhuc calido iterum eximunt, sub hōc labore præter modum incalescunt, & a potu sæpe frigido, ob urgentem sitim, sibi non temperantes, facile labem sibi contrahunt. Quod autem figulorum morbis medendi methodum concernit, expugnabiles quidem sunt, sed proh dolor! raro hi homines perfectam sanitatem recuperant, non quidem per morborum rationem, sed partim ob præsidii moram, partim vero, & quod præcipuum est, ob sanitati hujus opificii infestam indolem. Si causæ, ex quibus illorum morbi scaturiunt, remouentur, spes adfulget, ut restituantur; sin minus, omnia & optima incassum cadunt. Ultimum refugium est, ut opificium deserant; sed hoc idem est, ac subtrahere ea, ex quo vitam sibi reperiunt. Omnia itaque, quæ circa hos opifices in potestate artis medicæ posita sunt, sunt morborum, quibus per opificii rationem divexari solent, allevamentum.

§. XIV.

Qui vecturas onerum corpore suo faciliunt, *bajuli, reguli*, dicti, & de quibus CICERO *de clar. Or. c. 73.* dicit, quod *bajuli deesse non possunt*, satis mobile vitæ genus habent. Horum hominum servitia, variis occasionibus præstari solita, satis necessaria sunt, præci-

præcipue in emporiis, locis maritimis, aliisque civitatibus, tempore nundinarum. Sed sæpe præter laborem reportant, de quo conqueri necesse habent. In more enim ipsis positum est, onera humeris sustinere, ut prius pleno spiritu in pulmones animam ducant, postmodum comprimant, eamque parce expirando reddant; hinc non potest non fieri, quin sub onerum allevatione & gestatione, sanguis magna vi in pulmones irruat, musculorum thoracis, levatorum, constrictorum, nec non musculorum abdominis actio præter modum augeatur, vesiculæ pulmonales mirum quantum inflentur, earumque membranæ plicatiles nimium distendantur, & vasculorum pnevmonicorum rupturæ perquam faciles reddantur. Cum porro tota pectoris compages tantam vim patiatur, & vasa tono suo exuantur, hinc facile ejusmodi homines asthmaticis afflictionibus subjiciuntur. Cum præterea onera dorso imposita toti corpori incumbant, femorum, crurumque muscoli vim patiuntur, & sanguine versus inferiora coarctato venæ præsertim crurum intumescentes, in varices urgentur, ac hernias insuper ejusmodi homines facile patiuntur: Dum enim sub onerum gestatione spiritum cohibent, perigonæi evenit aut nimia extensio, aut ruptura, aut musculorum abdominis oblique adscendentis & descendentis annuli ob validam pressionem debiles evadunt, hinc ob minorem resistendi vim vel omenti, vel intestinorum transgressui magis patent. Secundum
Col. RAMAZZINI adfectionem omnes bajuli tem-
C poris

poris progressu gibbosi fiunt; sed non vera gibbositas est, cum tantum spina dorsi in arcum aliquo modo torqueatur, & quidem ob hanc rationem, quoniam ejusmodi hominibus in more positum est, sub ponderum gestatione incurvo pectore incedere, ob faciliorem eorum gestationem, hinc vertebris versus exteriora reflexis habitum tandem in tali situ sibi contrahunt. Circa talium subjectorum curationem sequentia commendat RAMAZZINI: Cum firma corporis habitui acquirendo studeant, polyphagiæ dediti, hinc V. Sio illis accommoda esset; postmodum ea in usum ducenda sunt, quæ primarum viarum fordibus everrendis inserviunt. Cum insuper herniis non raro obnoxii deprehendantur, consultum est, ut subligatura, ad præoccupandas hernias, utantur.

§. XV.

Animus porro est, in præsentī tractatione *cursorum* etiam mentionem injiciendi. Eorum ludorum, qui *gymnici* adpellantur, olim magnus honos erat, quos inter etiam *cursus* erat. Cursu reges, alique olim plurimi certarunt. ALEXANDER *Macedo* currendi peritia ita clarus, ut alios currendi celeritate superaverit. Ex Historiarum monumentis constat, quam multi cursus velocitate claruerint, ut ACHILLES, PELOPIDA *Thebanus*, PAPYRIUS cursor, MARIUS, POMPEJUS, alij. Sed hujus exercitationis genus obsolevit. Hic potissimum sermo est mihi de servili illa necessitate, quando Principum, Virorum nobilium currum aut rhe-

rhedas cursores præire, velociter currendo, aut epistolam nunciatricem deferre, cum literis locum aliquem adire, ac responsa ad dominos suos celerime redeundo, referre coguntur. Cum vero sub cursu, velocitate, vehementia & duratione dimetiendo, accedentibus insuper aëre atmosphærico fervente, & erroribus diæteticis, ut spirituosorum ingestione, tota humorum massa in summum orgasum cieatur, & pulmones præsertim ob summas in- & exspirationum reciprocationes, sanguine inundentur; hinc etiam cum morbis huic vitæ generi respondentibus conflictantur. Sic enim vel molimina hæmoptica sentiunt, aut ipsam hæmoptoën patiuntur. Similiter quoque ab herniis & asthmaticis afflictionibus haud immunes vivunt. Porro exsucci, juncei, monogrammi sunt, ob nimios sudores, quibus partes nutritiæ magis attenuantur & volatiles redduntur. Nec minus morbi acuti eos invadunt; ut sunt pleurises, peripnevmoniæ, & alii pectoris morbi. Etenim per servitii sui rationem variis aëris injuriis sese subicere necesse habent, sive sit non tractabile cœlum, tempestas ventis agitata, turbida; modo sudor exit, modo pororum valde patulorum meatus occluduntur, modo excursura anhelitum ducunt, modo cursu quasi examinati quiesci subito se tradunt; quid facilius deinde est, quam horum morborum genesis. Præterea sanguinis mictu afficiuntur; dum enim sub cursura motus per universum corpus summe intenduntur, ita ut ad minima etiam vasa sanguis violent-

ter adpellatur, fit inde, ut vel in renibus, vel vesica urinaria, vel arteriolarum, vel venularum alveolis sanguis crumpat. Tandem quoque cursores *inflatione* ac *intumescencia lienis* facile laborant. Quid de splenis exsectione in cursoribus judicandum sit, fusius jam commemorare non lubet, cum solummodo ex anatomico-physiologicis jam monendum esse ducam, quod lien sub concitato cursu varias pressiones & agitationes, sursum, deorsum, a motu septi transversi, ceu ab ipso pendulus, patiatur; cum præterea viscus hoc, quantum quantum, sanguineum, sub tali cursuræ intensione, ob suæ texturæ laxitatem, & consequenter minorem resistendi vim, sanguine infarcitur, & proportionem inter adflui & reducis sanguinis quantitatem sub lata, in tantam inflationem & intumescenciam cogitur. Ex cursura *capitis morbis* etiam laborant, & quidem ob nimiam vesicularum pulmonalium inflationem; sic enim sanguini per venam cavam reduci remora injicitur, ne tam libere in vasa pulmonum influat, unde dein in capite restagnat. Horum ergo hominum, tali ministerio addictorum, *curatio nes* eo redeunt: Medicorum quidem consilia parum vel nihil curant, interim hortandi sunt, ut *subligaculi usu se præmuniant*, ne herniarum periculum incurrant. Monendi itidem sunt, ut durante concitato cursu, aut post illum, a largis & solidorum & præsertim fluidorum ingestionibus sedulo abstineant, nec subito conquiescant; omnes enim subitaneæ mutationes periculosæ sunt. Lienis adfectionibus

nibus ea medentur, quæ alias contra ipsius infarctus, obstructions & indurationes faciunt.

§. XVI.

In scenam prodeant *Brontes, Steropes & Pyracmon*, qui

inter sese magna vi brachia tollunt;

nimirum *fabri ferrarii*. *Lippitudine*, teste experientia, hi non raro laborant. Et lippire creduntur non tam ab igne rutilo, & ferro, & scintillis quaquaversum profilientibus, quam potius a sulphure ferri candefacti, quod compedibus suis liberum ignis tortura, oculorum membranas, glandulas, ut lacrymalem sebaceasque MEIBOMII, ferit ac vellit, ut deinde copiosius lympham suam plorent, & summe odiosam lippitudinem & ophthalmias generent. Ex consilio *Cel. RAMAZZINI* fabris ferrariis lippientibus commodatur lactis muliebris usus. Conducunt itidem emulsiones, quæ ex frigidis feminibus conficiuntur. Si rebellior sit lippitudo, in usum ducant aquam illam chalybeatam, in qua ferrum candens extinguere solent, quæ virtute tonica gaudet. Tandem monendi sunt, ut, quoad poterunt, ferri coruscantis obtutum fugiant.

§. XVII.

Sequuntur *lapicida*, qui rudes lapides e lapicidinis effractos expoliunt, & artificiose operi aptant; item *Statuarii*, qui simulacris lapideis exculpendis

C 3

suam

suam probant industriam. Huc pertinent *lapidarii*, qui e lapicidinis lapides effringunt. Hi artifices ac opifices vix non omnes male tussunt, & ab asthmaticis afflictionibus rarissime immunes vivunt, tandemque tabe pereunt. Causa dubio procul quærenda est in ramentis illis, quæ opera sua effringendo excitant, & inspiratione in pulmones ingerunt, quæ bronchiorum parietibus adhærendo, & in vesicularum pulmonalium cava illabendo, pulmonum functionem viciant. Conducunt igitur blandæ per alvum evacuationes, nec minus ea, quæ *deus* depurandis primis viis inserviunt. Cum autem hi opifices talium malorum periculo expositi sint, hinc inquirendum merito erit, qua methodo ab hujusmodi malis *præservari* possint? Quoniam enim illorum morbi ortum ducunt a fragminum illorum minutissimorum ore haustorum, & intra pulmonum recessus ingestorum qualitate noxia, hinc consultum est, ut prætento pannulo os & nares obtendant, quo minus pulvisculi illi viam pulmones intrandi inveniant. Sed ob consilii, ut putant, molestiam, sibi metipsis suffurantur istud præservationis beneficium.

§. XIIX.

Terra marique morbi imperant. Invadunt in eos non tantum, qui in arido consistunt, sed & navem conscendunt. Hinc de *nautarum* & *remigum* morbis itidem quædam commemoranda erunt. Hic vero sermo nobis non est de iis, qui quæstuosæ mercaturæ

caturæ faciendæ, exportandarum, importandarum mercium causa, in hanc vel illam provinciam excurrunt; sed qui per vitam nave iter faciunt, servique ad remum sunt. Hujusmodi homines itaque ob cœli inclementiam, aëris injurias, ob mare ventosum, procellas, turbines, & alias naufragas tempestates, panem nauticum, & alios cibos, quibus vescuntur, pessimos, porro ob fassamenta, aquam malæ notæ, & id genus alia, morbis pessimi moris patent, ut febribus malignis, inflammatoriis, quæ cito judicantur bona seu mala crisi. Proinde etiam tumultuariæ ipsorum curationes sunt, & ut RAMAZZINI ex CELSO refert, *cum quadam temeritate sunt rapienda remedia*, non secus ac fieri solet in graui aliqua tempestate. Et cum ejusmodi homines duris adsueta, & de robore nati esse videantur, hinc Medicorum nonnulli suadent, ut eorum morbi valentioribus pharmacis, siue sint e classe purgantium, siue sudoriferorum, diureticorum, aut evacuationum anotericarum, adgrediantur; quare CELSUS jam dixit: *Imbecillis hominibus rebus infirmis opus est, mediocriter firmos media materia optime sustinet, & robustis apta validissima est.* Hactenus dicta quadrant etiam in miseram remigum turbam. Aliis adhuc morbis miselli hi corriguntur, ut sunt peritina alvi obstipatio. Culpam Medici conjiciunt in victum crassum, vilem, tetrum, horridum, crudum, aquam sæpe putrem epotam, præsertim cum famelici sint, & duplo edaciores, quam qui in terra vitam degunt. *Celeberr.* RAMAZZINI putat, quod

quod satius sit, hanc alvi duritiem tolerare, quam fortiter stimulantibus eam remove velle. Cum insuper hoc vitæ genus minus permittat munditiei studere, hinc ob squalorem defæcationibus cutaneis frequenter expositi sunt; imo referunt itinera, tantam odoris fœditatem a circum, & aliorum animalculorum corpusculis exalare, ut fastidium moveat non aliter, ac aqua d. sentinis, quæ *nausea* vocatur. Non minus sordidis ulceribus crurum remiges divexantur; conf. supra §. XII. Tandem navigationes docent, quod capitis inquietudine affligantur, quod eo tempore fieri solet, ubi versus utramque Indiam nave iter faciunt, & ex Zonis temperatis in torridam concedunt, atque ob nimios æstus, cum sævit dies, tantis capitis doloribus cruciantur, ut animus etiam turbetur.

§. XIX.

Motus corporis, *equitatione* qui fit, antiquissimus æque est, ac hodiernum usitatissimus. Varia equidem, intuitu medici usus, de illa commemoranda sunt. Sicuti enim quælibet motus species peculiari in corpus humanum agendi vi gaudet, ita etiam se res habet cum equitatione. Modica, gradaria equitatio, sanitatis custodiæ admodum conveniens est, quare etiam in morbis chronicis quam maxime commendatur; æquali enim nixu partes tangit, citra virium jacturam, materiam perspirabilem Sanctorianam placide diffiat, vultum florido colore suffundit, nova quasi animus alacritate exsurgit,

surgit, & quæ sunt alia. De hac vero mihi in præsentiarum sermo non est, sed de illa, quæ vario modo sanitati insidias struit, & morbis accersendis, experientia teste, apta est. Sic varia Medici circa equitationum species, & equum sedentes sese offerunt meditationi. Equi, quibus utuntur, sunt succussatores, solutarii, interdum cespitatores, interdum arrectos se tollunt, aut exultant, calces remittunt; sellores ipsi concitato equo vehuntur interdum, equis instituunt cursus longos, curvos, reversivos, circulares, & quæ sunt alia. Nunc facile patet, quam valde hisce motibus corporis membra vibrentur, quam valide tota humorum massa seorsum deorsum agitur. Ob harum circumstantiarum rationem itaque multum ac intemperanter equitantes *asthmatici* fiunt, vasorum rupturæ iisdem in pulmonibus, renibus eveniunt, ob motum pectoris summe succussatorium; *sanguinis mictu* adficiuntur; *mariscæ* etiam iis oboriri solent, ob eundem motum succussatorium, & natium adfrictum. Cum enim sub equitatione loca sedalia, & cum his consensum alentes viæ urinariæ potissimum adficiantur, motuum impetus hæc loca versus sanguinem urget, ibique copia plus justo majori collectus, hisce adfectionibus ortum præbet. *Herniosi* interdum fiunt, ob motus corporis inconditos, & membrorum motitationes sub equitatione contingentes, & intestinorum ad musculos abdominis, eorumque annulos arietationem. Insuper dolorem ischiadicum, affi-

D

duæ

duæ equitationis præmium, reportant, malum satis molestum, ob valde musculorum femoris intensam actionem, ne equus, præsertim sternax, eos excutiat. Non raro ipsos adoriuntur crurum varices & ulcera, ob crurum musculos nimis diu fortiter tensos. Quod *curationem* horum adfectuum attinet, Practicis illa satis nota est. Expedit præservationis gratia, *corpus subligaculo munire*, ut impendant, quominus herniarum periculum incurrant. Ubi vasorum in pulmonibus aut renibus ruptorum signa deprehenduntur, consultum est, abstinere plane ab equitatione, quippe quæ hisce malis exasperandis & in pejorem statum conjiciendis apta est. Hisce adhuc subjungo, quod assidue equum sedentes ad procreandam sobolem inhabiles, & inanes in veneris arena athletæ crediti fuerint, & credantur. Ratio in hoc posita esse videtur: Omnes in corpore motus gradu determinato & definito decurrunt; sub hoc definito gradu definiti sequuntur effectus. Si itaque in organis elaborando semini dicatis motus definiti gradus viget, semen prolificum, dotibus suis gaudens, progeneratur. Cum vero sub assidua equitatione præsertim etiam genitalia succutiantur, non tantum negotium elaborandi seminis deperatur, sed & hæc organa, ob jugem motum succussatorium, relaxantur, tonoque suo dejiuntur; organis his tono suo dejectis, contrarius insequitur effectus, nimirum semen qualitatibus suis necessariis destitutum. E contrario prostant obser-

vatio.

vationes, quod ii, qui intemperanter equitatione delectantur, in venerem tam proni sint, ut satyrion, aut libidinantium more, vitreo priapo bibisse videantur. Etenim sub equitatione motus succussatorius infimi ventris contenta præsertim adficiens, sanguinem copiosius in arterias spermaticas impellit; quo major sanguinis copia ad organa elaborando semini dicata advehitur, eo major seminis copia, ceu liquoris ex sanguine arterioso secreti, elaboratur; quo major seminis copia adest, eo major ad venerem, vel amplexus uxorios, stimulus. Hoc tamen prudentioribus relinquo, unicum saltem illud subjuncturus, quod hoc de equitatione modica & gradaria intelligendum sit.

§. XX.

Cum hætenus de quibusdam opificiis, ubi omnia corporis membra motitantur, & labore franguntur, actum fuerit, quædam adhuc de iis, qui *starii & sedentarii opifices* vocantur, commemorare fas est.

§. XXI.

Supra §. IX. sub causis dictum fuit, quod quibusdam opificibus morbi succrescant ex frequenti & assiduo corporis, aut certi corporis membri situ, quo sub operis exercitio detinentur.

§. XXII.

Ejusmodi artifices *starii* sunt v. g. in officinis typographicis *typographæ & impressores*. Quod ad *ty-*

D 2

poshe-

porbetas attinet, in nostris regionibus per omnem diem stando operi vacant, æneos typos in sua loculamenta digestos exinde figillatim expromendo, in lineas secundum autographum componendo, tabulis compositoriiis indendo, ferreis marginibus, ne dilabantur, coarctando & impressori prelo committendo. *Impressores* etiam stando operi suo vacant, atramentum impressorium ope pilularum typis illinendo, & chartis suppositis adprimendo. Typothetæ a frequenti, & sæpe in multam noctem continuato obtutu in typos æneos, eos vel componendo, vel compositas in cellulas suas disiectando, & in autographum, quod sæpe minutulis literis, vel alias male pictum, obtutu, *bebetem* tandem *oculorum aciem* contrahunt. Sub hoc enim fixo in characteres intutu humores versus oculorum membranas & glandulas, ut innominatam, & glandulas in limbo cartilaginoso positas granulofas derivantur, ut deinde humorem suum copiâ plus justo majori in oculos eructent, & *defluxionibus*, *suffusionibus*, *aliisve oculorum morbis* causam subministrant. Non raro etiam incidunt in *febres continuas*, *pleuritidem*, *peripneumoniam*, & *alias asthmaticas adfectiones*. Cum enim toto die in officina typographica, & ob chartarum exsiccationem valde calefacta, commorentur, & pedem primis tenebris ex ea efferant, fit, ut aëri frigidiori, vel ventis frigidiusculis, frigidis, humido-frigidis agitato in occursum veniendo, cutanea exhalatio intercepta, qua intercepta facile prædictis

dictis morbis, & aliis exinde nascentibus malis patient. Si acutis corripiuntur, secundum consuetam medendi methodum tractandi sunt, circumstantiis individualibus non posthabitis. Præservandi scopo Medici eos moneant, ut quotidie unam aut alteram horulam labori quasi suffurentur, quo otio hoc intercalari oculis eo melius parcant. Consultum etiam est, ut oculis illis emittiis & vicariis, five sint conspiciilla, five aliæ machinulæ, secundum principia dioptrica constructæ, tempestive utantur. Cum domum se recipiunt, vestibus bene muniti lares suos repetant, quo minus morbis supra allegatis sese exponant.

§. XXII.

Alii opifices *statorii*, v. g. *fabri lignarii*, *murarü*, &c. sæpe *varicum* molestia adficiuntur. Ratio in procinctu est: Licet namque æquabilis per universum corpus sanguinis circulatio sit, tamen pro partium habitu & situ differt. Sic enim sanguinis a pedibus reducis adscensus admodum difficilis est, ob situm vasorum perpendicularem. Continua & frequens statio varie & solida & fluida adficit. Venæ & arteriæ ad musculos feruntur; musculus agens accurtatur, durescit, pallet, vasa sanguinea arctat, sanguinem expellit, & in vasa majora urget. Cum itaque sub assiduo statario labore musculi lumborum, & præcipue crurum, in continua tensione sint, hinc refluxo sanguini, in linea perpendi-

culari adscendenti, in crurum venis remora injicitur, intra valvulas stagnat, & venas in ejusmodi varicosos, imo aneurismaticos sacculos cogit. Statarii porro non raro *renum dolore* laborant; quod etiam iis contingit, quibus diu in statione manere necesse est, quod in Aulis Principum nobilium fors est. Sic RAMAZZINI *Tract. cit.* refert, quod in Aula Regum Hispaniæ non paucos observaverit valde conquerentes de renum dolore, nullamque aliam causam, quam continuam stationem, nec male, agnoverint. Musculorum enim lumbarium, sub continua statione, actio intenditur, circulus sanguinis quadantenus in iis mutatur, & in consensum renes etiam trahuntur, ut sanguine ad renum filtra tendente serum non tam bene sequestrari possit. Quicquid medelæ opificum statariorum morbis adferri potest, ex Practicis satis notum est. Hic meminisse sufficiat, quod toties, quoties fert occasio, *stationem cum leni deambulatione, aut sessione, aut alio placido corporis motu, commutent.*

§. XXIII.

Restant *sedentarii* artifices, qui sedendo laborem suum peragunt, ut sunt v. g. *sartores, sutores*, alique; quo etiam spectant *fœminæ*, quæ operas suas sedendo peragunt, ut illæ, quæ acu pingunt, aut telis illis denticulatis, ope bacillorum ligneorum & acuum conficiendis, figuris artificiose intertextis, operam navant. Quod ad *sutores* attinet, stando quidem

quidem corium scalpro sutorio discindunt, ut plurimum vero sedendo in sutrina totos dies operi vacant. Ad *sartores* quod attinet, materiam vestiariam, ad corporis staturam dimetiendam, vulgo quidem stando forfice discindunt, & futuras ferramento pressorio complanant; ut plurimum tamen opus suum, v. g. vestimenta consüendo, sedentes moliuntur. Dum itaque totos dies sedent, & procurvo corpore, ac si emprosthotono correpti sint, curvi inde fiunt & obstipa incedunt cervice. Etenim sub hoc situ corporis procurvo vertebræ introrsum arctius ad se invicem adducuntur, extrorsum a se invicem abducuntur, & ligamentosæ partes aliqualem patiuntur distractionem, aliquamque callositatem contrahunt, ut deinde ægrius sese in situm suum naturalem reponant. Sartores in specie, cum sub labore ope tibiæ adductoris, sartorii musculi, femur super alterum femur inflectant, crurum stupore & malo ischiadico divexantur. Non minus morbo illo molesto æque ac scædo, *scabie* nimirum, diu multi detinentur; porro pallent, vel diu adspectus cachectici & cacochymici signa circumferunt; & qui fieri aliter potest? Etenim sub tali placida & continua sessione in- & expirationum reciprocationes vix sensibiles sunt, hinc etiam sanguinis in pulmonibus progressus lentus est; & cum a motu progressivo pendeant motus intestinalis, attritorius, humorum rotatorius, hinc sanguis mixtionem justam non subit. Porro negotium se- & excretio-

cretionum languet, partibus excrementitiis in corpore restitantibus. Præsertim sessio illa præcurva vario modo sanitati præjudiciosa est. Viscera enim nobiliora, præcipue vero hepar, sub illa comprimuntur, compressa in functione sua læduntur, hac læsa effectus etiam in sanitatem alias redundantes contrarii sequuntur, & prædictis, & multo pluribus morbis, opificibus sellulariis familiaribus, ansam præbent. Quod ad horum opificum curationes attinet, dolenda sunt illorum fata; causa enim occasionali non remota, omnia aut irrita sunt, aut parum movent. Consultum tamen est, ut vere & autumnineventibus corpori congruis evacuationibus prospiciant, venæsectionem, pro circumstantiarum exigentia, admittant, & quoad fieri potest, corporis motum, præsertim diebus festis, interponant.

§. XXIV.

Licet *gens rusticana* artificum & opificum classi non accenseri videatur; nemo tamen, ut spero, mihi vitio vertet, si huic tractationi quædam de hoc hominum genere subjungam.

§. XXV.

Non tantum scriptores, qui de re rustica scripserunt, ut CATO, VARRO, COLUMELLA, VITRUVIUS, &c. sed & alii multis exornant laudibus vitam rusticam, quibus recensendis hic non immoror. Verum etiam omnino est, quod medicæ

ce considerata multis gaudeat commodis, partim ob victus simplicitatem, partim ob aërem liberio-rem, qui ventorum perflatui, præsertim in locis editioribus, magis expositus, quoque continuo vefcitur hæc gens, partim ob vitam laboriosam, quæ optima sanitatis custodia est. His tamen non obstantibus, multa sunt, quæ gentem rusticanam variis obnoxiam reddunt morbis. Cum enim opere rustico faciundo victum exerceant suum, variis aëris mutationibus & injuriis expositi sunt: Mox enim frigora sustinent, præsertim ventis Euro & Aquilone regnantibus; mox sudoribus ora pulverulenta rubent, mox sub cælo pluvio, mox nebuloso & caliginoso diem exercent. Et licet hisce vitæ incommodis satis bene ferendis suppare sint, ob consuetudinis rationem tamen, & bonum corporis habitum, non semper hisce injuriis sustinendis sufficiunt, præcipue epidemica aëris constitutione faviente. Accedit cibus, quo vesci solet rusticana gens, qui admodum crassus, teter ac horridus, validus, crudus, corpori gravis, chylum crassum ingenerans; quare ob hanc rationem, ut & sudationis frequentiam, quæ humidum nimium absorbit, lentum & crassum in venis alunt sanguinem, pigro lapsu iter suum conficientem, in stases & stagnationes facile ruentem; hinc fit, ut in febres intermittentes, tertianas nempe & quartanas, incidant. Nunc ex pathologia harum febrium constat, quod ex primarum viarum cruditatibus, ex crasso victu

E

con-

contractis, sæpe incunabula sua trahant, vel quando corpus prius labore calefactum & sudore fluens, frigori committitur, aut potus frigidus ingurgitatur; sic enim transpirationis successus supprimitur, insequuntur viscerum, ut pancreatis, hepatis, &c. obstructions. Si præterea perversa accesserit medicatio, ut hic mos apud gentem rusticanam, & proletariæ sortis homines obtinet, morbi deteriores, ut hydrops, &c. succrescunt. Sic etiam *acutarum* sæpe *insultus* experiuntur: Si enim tempore encæniorum, nundinarum, aut aliis occasionibus largiori sæpe potuum spirituosorum ingurgitatione, motu præterea saltatorio accedente, aut a pugna & rixis interdum sanguineis calentes, sanguinem in æstum concitant, & postmodum corpora auræ frigidæ, aut ventis minus silentibus committunt, cortex cutis constringitur, humores interiora versus urgentur, & inflammationes, febresque acutæ progignuntur. Autumnali tempore *alvi fluxionibus* sæpe divexantur, facileque ratio illarum concipi potest: Cum enim tempore secundæ messis, Augusto & Septembri mensibus, de die Syrius adhuc urat, qui humores attenuat, resolvit, pororum hiatus latiores reddit, ac distillationes nimium auget, sub noctem autem frigus impendat, quod humores ab ambitu corporis ad interiora urget, hinc aliter fieri haud potest, quin diarrhœæ, & alii ex intercepto saluberrimo transpirationis negotio pullulantes morbi consequantur.

Eadem

Eadem fors foeminis paganis obtingit, cannabim & linum in aquis palustribus macerantibus, ubi in aquam se genibus tenus dimittunt, ibique per satis longum temporis spatium commorantur, haecque ratione ob corporis refrigerium, & materiae perspirabilis interceptionem, morbosae redduntur. Præterea ex observationibus physico-medicis constat, quod aqua illa evadant insaluberrima, & non tantum piscibus lethales, sed & hominibus exitiosa, ob tetram, quam spirant, mephitim; vid. etiam HERMANNI *Cynosur. nat. medic. T. I. pag. 368.* hinc fit, ut ob allegatas rationes complures earum acute febriant, & anomalicos etiam catameniorum motus patiantur. Pauca tandem adhuc de gentis rusticae morbis medendi methodo subjungo. Multi experientiae suffragio, ex gregariae & plebejæ sortis hominibus, morborum difficultates eluctantur, siue sint morbi acuti, siue alii, eorumque tricis se expediunt naturæ viribus, usæ ministerio autocratico, citra medicatrices Aesculapiorum manus, quas parum vel nihil curant, nisi summa necessitate coacti. Hodienum quidem secundum ordinariam medendi methodum illorum morbi tractantur, semper tamen respectus habeatur ad individuales circumstantias, ad causas, ex quibus illi succreverunt, diætæ qualicunque, quantum vilioris sortis ratio fert, imperata. Num vero genti rusticae largæ sanguinis missiones convenient, disquirendum foret, v. g. in pleuritide, aliisque mor-

bis, ubi venæsectio necessaria & utilis judicatur. Multorum Medicorum calculo minus probantur, his maxime ex rationibus, quod in illa massa sanguinis multum gelatinosa, & particulis volatilibus, ob labores improbos, orba, largam detractionem non patiatur, ob insciturum virium lapsum, sicque natura viribus exuta morbo debellando non sit sufficiens. Alii secus statuunt, aliis in contrarium rationibus adductis nitentes. Cum nimirum gens rusticana crassum in venis alat sanguinem, & ob crassitatem, minus permeabilem, & motui ineptum & elasticæ vasorum virtuti obnitentem, & motum progressivum remorantem, hinc quantitate aliqua subtracta non tantum restitans in corpore sanguis ampliores haberet campum, in motum liberiores evagandi, sed & pulsus fortius micaret, motus solidorum vegetior exurgeret, ut sanguis ille crassus eo facilius fluxilior reddatur. Certum omnino est, quod Medicus, signis abundantis & spissi sanguinis indicibus, quantitatem vena incisa mittendam dime-
tratur. Præservandi methodus est ipsa laboriosa vita, tanquam optimum sanitatis conservandæ præsidium. Interim tamen monendum est illud hominum genus, ut omnia ea, quæ sub causarum scrutinio commemorata sunt, omni modo evitare studeat.

§. XXVI.

Lustratis nunc quibusdam artificum & opificum morbis, insimul patet, quam multum intersit Medi-

Medicorum, in suscipiendis morborum curationibus nosse agrotantium vitæ genus. Secundum hodiernæ Medicinæ rationalis principia requiritur historia morbi completa. Sub hac autem etiam comprehenditur vitæ genus; si vero vitæ genus Medicum lateat, etiam veras, & huic vel illi vitæ generi proprias morborum causas indagare haud valet. Et sane in confesso est, quam multum vitæ genus ad intimiorem causarum, morbos progignentium, cognitionem valeat. Ut autem Medicus eo felicius in hoc negotio procedat, expedit omnino, si pedem forsitan inferat interdum in opificum & artificum officinas, ut non tantum discat, quibus materiis in opere utantur, earum indolem, in corpus humanum effectum, agendi modum, & qualem virtutem in corpus exferant, sed & oculis judicet, qualis sit situs, status, positus, vel corporis, vel certorum corporis membrorum, quo pro opificii ratione detineri necesse habent, qualem corpori inferat mutationem, qualesve morbos progignat. Sic fiet, ut horum hominum suæ curæ concreditorum morbos, eorumque causas introspiciat, eosque facilius cure, & sciat & valeat.

T A N T U M.

Sreund! fordre nicht von mir ein langes Lob-
 Gedicht,
 Dein Ruhm und Dein Verdienst braucht
 fremder Schmünke nicht,
 Ein jeder der Dich kennt, wird mit Vergnügen sagen,
 Daß Du auch würdig seyst, den Doctor-Hut zu
 tragen:
 Indessen da Dein Fuß von uns nach Halle zieht,
 Und jetzt Dein Gleich, wie schon zwey Tralles, (*)
 sich bemüht,
 So wünsch ich! daß das Glück Dich möge bald er-
 freuen,
 Und zu dem Doctor-Hut, den Myrten-Cranz ver-
 leihen.

(*) Ein Trifolium Medico-Trallesianum sind die berühm-
 ten zwey Medici, nemlich Herr Dr. LUDW. BAL-
 THAS. TRALLES, beliebter Practicus in Breslau, und
 Herr Dr. J. W. TRALLES, berühmter Med. Pract. in
 Gotha, als unsers Hrn. Doctorandi J. W. TRALLES
 geehrteste Herrn Vettern.

Mit diesen wenigen wollte dem Herrn
 Candidato in der erlangten Doctor-
 Würde gratuliren, Dessen aufr-
 richtiger Freund

Tobias Brückner, alias Pontanus,
 Med. Doct. & Pract. Rudiss.

